

and general competency of future specialists of international economics. The process of study should be oriented to the development of mechanisms with the aim to overcome mentioned complexities. Gained results have been grounded and perspectives of further scientific surveys have been indicated by searches for stimulation and motivation while studying, effective methods of professionally oriented listening comprehension, exercises that could form the whole system.

Keywords: English language professionally oriented audition, foreign language, future specialist of sphere of international economics, mechanisms of thought activity of a man, psychologic and linguistic peculiarities.

Рецензент: Кузьменко В.В.

УДК 37.013.42

Лебедь Г. М.*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ ПРОГРАМІСТІВ У ПОЛІТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Статтю присвячено проблемі формування соціальної компетентності як необхідної умови якісної підготовки майбутнього програміста в політехнічному коледжі; доведено, що соціальна компетентність є базовою та невід'ємною складовою в розвитку майбутніх програмістів. У статті визначено структурно-функціональну модель і компоненти соціальної компетентності – когнітивний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивний, операційно-технологічний. Обґрунтовано важливість дисциплін соціально-гуманітарного циклу в підготовці майбутнього техника-програміста в політехнічному коледжі.

Ключові слова: компетентність, базова компетентність, соціальна компетентність, програмісти, сучасна парадигма освіти.

Актуальність проблеми формування соціальної компетентності майбутніх програмістів у політехнічних коледжах є нагальною, оскільки зумовлена тим, що система вищої професійної освіти має забезпечити майбутніх фахівців ефективним інструментарієм життєвої адаптації в мінливих соціальних умовах.

У процесі євроінтеграції відповідно до принципів автономії навчальних закладів окремих навчальних заклад несе відповідальність за якість вищої освіти. Це забезпечує можливість перевірки якості системи навчання в національних рамках [5].

Оцінка якості, зокрема й політехнічного коледжу базується не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, умінях і навичках, якими оволоділи випускники.

Навчання в коледжі припадає на період формування в особистості цілісної наскрізної ідентичності в розумінні особистого образу «Я». Центр фізичного і духовного життя молодшої людини переміщується з домішки в зовнішній світ, у середовище ровесників і дорослих.

Згідно з думкою К. Абульханової-Славської досягнення особистістю в юнацькому віці адекватної ідентичності суб'єктних уявлень про себе в системі міжособистісних стосунків і в системі професійної діяльності є важливою умовою для подальшої соціальної та професійної інтеграції юнаків і дівчат у дорослому віці [1].

Підготовка програміста в коледжі є складним процесом, який має певні особливості, пов'язані насамперед зі стрімкою зміною технологій програмування, коли технологія, у якій програміст був професіоналом, стає «морально застарілою».

З погляду компанії-виробника програмного забезпечення (ПЗ) завжди буде затребувана найбільш сучасна технологія, а отже, майбутній професіонал мусить постійно відслідковувати зміни, новинки і тенденції у сфері програмування.

В Україні підготовка майбутніх програмістів здійснюється за спеціальностями напрямків підготовки 040302 «Інформатика» і 050103 «Програмна інженерія». Випускники цих спеціальностей опановують навички роботи з інформаційними

© Лебедь Г. М.

технологіями і комп'ютерними середовищами на рівні системних програмістів, програмістів-розроблювачів і корегувальників.

Важливим є той факт, що сучасне програмування є колективним, і ефективність окремого програміста тісно пов'язана з його ефективністю для всієї команди, а тому вимагає від особи навичок роботи в команді, лідерських якостей, певних знань з галузей психології та управління. Адже професія програміста належить до трьох типів: «людина – техніка», «людина – знакова система» і «людина – людина».

Крім того у сфері інформаційних технологій гостро постало завдання розвитку професіоналів, здатних не тільки безпосередньо створювати програмний продукт, а й виконувати такі завдання, як реалізація IT-проектів; забезпечення ефективності роботи інформаційних систем; підготовка та надання керівникам компанії відомостей про нові можливості інформаційних технологій та управління ними; організація роботи певного відділу; робота з клієнтами тощо.

Відповідно особливістю успішного IT-професіонала є не деякий фіксований набір знань, умінь і навичок у певній галузі, а сформованість спектру компетенцій, що забезпечать кар'єрне зростання. Тому побудова навчального процесу саме на засадах компетентнісного підходу є найефективнішою для забезпечення підготовки фахівця відповідно до сучасних вимог суспільства.

Отже, підготовка випускника вищого навчального закладу з гармонійно розвиненими соціально-суспільними, духовно-інтелектуальними якостями та глибокою професійною підготовкою може бути досягнута на ґрунті формування соціальної компетентності майбутнього спеціаліста, що і складає актуальність піднятої теми.

Окремі аспекти формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів проаналізовано в наукових дослідженнях І. Зарубінської, О. Михайлова, Р. Скірка, В. Турчанінової, С. Рачевої, О. Усик та ін.

Специфікою професійних якостей програмістів у різний час займалися психологи і педагоги Ф. Брукс, Г. Вейнберг, Н. Вірт, Е. Дейкстра, С. Макконнелл, М. Смульсон, Б. Шнейдерман та ін.

Діяльнісний підхід до формування професійних умінь і навичок студентів технічних вишів представлено в роботах В. Куліша, Б. Суся; професійної підготовки майбутніх інженерів-програмістів – Я. Булахова, М. Гладішева, Н. Макоед, Н. Нурієв, Н. Падалко, З. Сейдаметов та ін.

Аналізуючи професіоналізм програміста, учені (Е. Дейкстра, М. Смульсон, Б. Шнейдерман) виділяють якості, властиві програмістові, що пов'язані безпосередньо зі створенням програмного продукту і психологічні й загальнолюдські риси, які мають бути притаманні програмістові.

Водночас недостатньо уваги приділено формуванню соціальної компетентності майбутніх програмістів. Тому визначення ролі соціальної компетентності в підготовці майбутнього програміста потребує подальшого дослідження.

Метою статті є обґрунтування важливості формування соціальної компетенції майбутніх програмістів як необхідної умови якісної підготовки спеціаліста в політехнічних коледжах.

У сфері інформаційно-комп'ютерних технологій зайнято близько 500 тисяч працездатного населення нашої країни, і найближчим часом потреба у фахівцях галузі тільки зростатиме. Але рівень конкуренції серед кандидатів на посади та серед окремих компаній досить високий [8]. Факт конкуренції, складні професійні, суспільні та бізнесові завдання, що їх ставитиме перед випускниками ринок інформаційних технологій, та аналіз необхідних компетентностей зумовлюють специфіку підготовки фахівців для цієї галузі.

Це вказує на те, що отримати достойну роботу в цій галузі – завдання не з легких: для цього треба мати не тільки професійні знання, але й специфічні психологічні якості [6].

В останніх публікаціях ЮНЕСКО поняття компетентності трактується як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, застосованих у повсякденні [5]. А нові освітні стандарти, орієнтовані на підготовку програмістів, представляють компетентнісну модель випускника як множину загальнокультурних і професійних компетентностей.

Професійна діяльність спеціаліста з інформаційних технологій ґрунтується на сукупності ключових, базових і спеціальних компетентностей, які є ієрархічними рівнями-щаблями і виявляються в усіх компонентах структури ПК фахівця: професійно-діяльнісному, комунікативному й особистісному [4].

Соціальну компетентність майбутніх програмістів ми визначаємо як базову, тобто необхідну для побудови професійної діяльності в контексті вимог до системи освіти на певному етапі розвитку суспільства.

Значний потенціал для розвитку соціальної компетентності студентів вищого навчального закладу ІТ-профілю закладено в мотивації досягнення, оскільки навички та вміння ефективної соціальної поведінки розглядаються як спосіб досягнення поставлених цілей незалежно від їх характеру.

Цінності та мотиви ефективної соціальної взаємодії можна розглядати у двох аспектах: як засіб розвитку соціальної компетентності та як мету і результат цього процесу, тобто в процесі цілеспрямованого формування соціальної компетентності особистості в студентському віці доцільно спиратися на актуальні цінності та мотиви студентів, чітко демонструвати залежність їх реалізації від опанування соціально ефективних стратегій та дій.

З іншого боку, процес розвитку соціальної компетентності майбутнього програміста слід зосередити на формуванні соціально цінних смислів і мотивів – спілкування, саморозвитку, підтримки тощо.

Вагомий вплив на зміст соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів і специфіку її формування справляє характер фахових завдань, що реалізуються в процесі професійної діяльності.

Для майбутнього фахівця ІТ-профілю важливими є ті якості та вміння, які відповідають структурі майбутньої професійної діяльності. Тому студенти активно включаються до такого навчального процесу, який спрямовано на розкриття професійно значущих завдань сьогодення й опанування механізмів їх розв'язання.

Уміннями, якостями та особистісними характеристиками, які забезпечують успішність реалізації завдань, що стоять перед фахівцями ІТ-профілю і справляють вагомий вплив на визначення змісту їхньої соціальної компетентності та особливостей її формування, є такі: високорозвинені організаторські та комунікативні здібності, здатність впливати на оточення й контролювати себе (вольова регуляція), формувати та розвивати ефективні робочі групи, розв'язувати проблемні ситуації в короткий термін, вміння прогнозувати розвиток ситуації, упевненість у собі та прийнятих рішеннях, прагнення постійного особистісного розвитку та зростання. Негативними якостями незмінно визначаються побоювання невдачі та невпевненість у собі, небажання постійно самовдосконалюватися.

При вивченні особистості й особливостей «образу світу» програмістів зазначено [2], що для них характерні завзятість, прагнення створити свій світ у межах комп'ютерного середовища, а також неприйняття бар'єрів і заборон, які існують у реальному світі, дистанціювання від інших людей, інтровертність, заглибленість у власні інтелектуальні переживання.

Так, згідно з поширеним уявленням програмування – діяльність одинаків: програмісти потребують спілкування значно менше, ніж люди багатьох інших професій [2]. Однак твердження такого роду, як правило, не обґрунтовується розгорнутими емпіричними даними. Більше того, одним з істотних критеріїв високої майстерності програміста відповідно до даних, отриманих німецьким психологом С. Зоннентагом, є розвинені навички соціального спілкування: кращі програмісти – це

ті, хто брав участь у більшій кількості різноманітних проєктів, групових нарад і консультативних зустрічей [2].

Судячи з усього, ступінь розвиненості соціальної компетентності програмістів відіграє важливу роль при прийомі на роботу.

Соціальна компетентність – це багатогранна характеристика особистості, яка своєю багатокомпонентністю охоплює всю множину та глибину функціонування особистості в соціумі [2].

Оскільки особистість – істота соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії з навколишнім соціальним середовищем, так і самопочуття та самоприйняття особистістю себе в постійно мінливому соціумі. При цьому соціальна компетентність передбачає як достатній рівень уміння будувати партнерські стосунки, здатності до кооперації, так і достатній рівень комфортності для того, щоб не йти врозріз із вимогами суспільства.

Соціальна компетентність програмістів спрямована на володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співробітництвом, а також відповідними прийомами професійного спілкування, це соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці.

Нерідко недостатньо розвинена соціальна компетентність (безвідповідальність, невміння володіти собою, слабкий контакт з людьми, перенесення власної невпевненості на довколишніх осіб) призводить до невдач у функціонуванні підприємств.

Надпредметний характер соціальної компетентності майбутніх програмістів зумовлює можливість і необхідність її формування у процесі викладання фахових і загальнонавчальних дисциплін [3].

Значний потенціал для опанування студентами соціально компетентної поведінки мають як зміст навчальних дисциплін, так і методика їх викладання. Методику формування соціальної компетентності майбутніх програмістів у політехнічних коледжах ми розглядаємо як сукупність форм, методів і прийомів організації процесу розвитку інтегрованої характеристики особистості, якостей, здібностей, соціальних знань і вмінь, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій і переконань, які вможливають активну взаємодію людини з соціумом, налагоджування контактів із різноманітними групами та індивідами, а також участь у соціально значущих проєктах, продуктивне виконання різних соціальних ролей.

Рівень розвитку соціальної компетентності в майбутніх програмістів можна діагностувати за розвитком таких компонентів, як когнітивний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивний, операційно-технологічний (табл. 1).

Таблиця 1

Компоненти соціальної компетентності майбутніх програмістів

Компонент	Зміст
Когнітивний	Система знань, умінь і навичок, що сприяють формуванню загального і професійного світогляду майбутнього програміста
Мотиваційно-ціннісний	Система переконань, ціннісних орієнтацій, потреб і установок, моральних якостей особистості; ціннісне ставлення до професії; усвідомлення її особистісної та соціальної значущості
Рефлексивний	Усвідомлення самого себе і своєї компетентності (знань та вмінь); здатність усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони (переваги та недоліки), а також виявляти труднощі в своїй професійній діяльності та причини їх виникнення
Операційно-технологічний	Поява знань, умінь, навичок і цінностей у професійній діяльності зокрема і в життєдіяльності в цілому; активність у професійному саморозвитку; досвід професійної діяльності (у цілому – соціальний досвід) характеризується наявністю певного соціального досвіду, навичок ефективної взаємодії з соціумом, уміння діяти відповідно до ситуації, розмаїття технік поведінки, виконання соціальних ролей, уміння виходити з конфліктної ситуації тощо

Усі компоненти соціальної компетентності є обов'язковими, оскільки несформованість хоча б одного з них унеможлиблює ефективну професійну діяльність.

До формування соціальної компетентності в майбутніх техніків-програмістів спонукають соціально-гуманітарні дисципліни, при викладанні яких не тільки розширюється світогляд студента негуманітарного профілю, але й формуються готовність і вміння вести діалог з іншими людьми, приймати відповідальні рішення в життєвих ситуаціях відповідно до визначених вимог соціуму, здатність передбачати їх наслідки для себе й довколишніх, володіння первинними способами життєдіяльності тощо. Але, на жаль, для сучасної освіти характерна ізольованість загальногуманітарного циклу дисциплін (історія, філософія, політологія, психологія, культурологія та ін.) від професійно спрямованого, що згубно впливає на становлення особистості фахівця.

Якщо в умовах ринку вимоги до професійної підготовки постійно зростають, то гуманітарний комплекс наук конкуренції зі спеціальними дисциплінами не витримує.

Шляхи розв'язання наявних проблем гуманітарної підготовки майбутніх програмістів полягають не в збільшенні кількості гуманітарних дисциплін, а в органічному доповненні наявних інженерних дисциплін гуманітарним змістом; у модернізації змісту гуманітарних дисциплін відповідно до світових тенденцій; зменшенні кількості лекційних занять і впровадження інноваційних та активних методів і технологій навчання.

Саме такий підхід сприятиме діалектичному мисленню студентів, формуванню в них наукового світогляду, цілісних поглядів і переконань, розвитку соціальної компетентності.

Отже, кінцевим результатом навчального процесу згідно з сучасною парадигмою освіти має стати випускник коледжу, готовий до роботи в сучасних умовах, з компетенціями не тільки у своїй спеціальній сфері, але й з вміннями працювати в команді, орієнтуватися в динамічно мінливій ситуації на ринку праці, готовий до подальшого підвищення кваліфікації, конструктивно ставитися до критики, готовий до інноваційної діяльності, мислячий, креативний – зі сформованою соціальною компетентністю. Це пов'язано з тим, що сучасна економічна ситуація потребує, щоб майбутні програмісти могли самостійно оцінити ті управлінські рішення, які приймаються в суспільстві (а можливо, і були готові самі їх приймати), щоб у них сформувалося почуття соціальної відповідальності в рішенні важливих для суспільства проблем.

Проблема, порушена у статті, беззаперечно має широкі перспективи для подальших досліджень. На черзі визначення методів і умов використання сучасних засобів навчання для розвитку соціальної компетентності у процесі підготовки програмістів.

Література:

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 335 с.
2. Долныкова А. А. Психологические особенности суперпрограммистов / А. А. Долныкова, Н. В. Чудова // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – № 1. – С. 57-64.
3. Зарубінська І. Б. Формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів (теоретико-методичний аспект): монографія / І. Б. Зарубінська. – К.: КНЕУ, 2010. – 348 с.
4. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Э. Ф. Зеер. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 240 с.
5. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні: Погляд в майбутнє / С. М. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3-22.
6. Шнейдерман Б. Психология программирования: Человеческие факторы в вычислительных и информационных системах [пер. с англ.] / Б. Шнейдерман. – М.: Радио и связь, 1984. – 304 с.
7. Щедролосьев Д. Інформаційні технології і засоби навчання [Електронний ресурс] / Д. Щедролосьев. – Режим доступу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
8. Ruchen D. S. Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society / D. S. Ruchen. – Hogrefe & Huber Publishers, Germany, 2003. – P. 5.

Лебедь Г. Н.

РОЛЬ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ БУДУЩИХ
ПРОГРАММИСТОВ В ПОЛИТЕХНИЧЕСКИХ КОЛЕДЖАХ

Статья посвящена проблеме формирования социальной компетентности как необходимого условия качественной подготовки будущего программиста в политехническом колледже; доказано, что социальная компетентность является неотъемлемой составляющей в формировании будущих программистов.

В статье определено понятие и компоненты социальной компетентности – когнитивный, мотивационно-ценностный, рефлексивный, операционно-технологический; обоснована важность дисциплин социально-гуманитарного цикла в подготовке будущего техника-программиста.

Ключевые слова: компетентность, базовая компетентность, социальная компетентность, программисты, современная парадигма образования.

Lebed G. M.

ROLE OF SOCIAL COMPETENCY IN FORMING OF FUTURE PROGRAMMERS
AT POLYTECHNIC COLLEGES

The article deals with the problem of forming of social competency as a necessary condition of high-quality preparation of future programmers at polytechnic colleges; it is proved that competency became inalienable part of professional skills of future programmers. Concept and component of social competency is marked in the article.

It is shown that at the end of educational process, according to modern paradigm of education, the graduating student of college had to be ready to work in modern terms, with competences not only in special sphere but also with abilities to work in a team, oriented in dynamically changeable situation at the market of labour, ready to further training, constructive attitude to criticism, willing to innovate, thinking, creative – with established social competency.

Modern economic situation needs knowledge – the graduating students of colleges can independently estimate those administrative decisions that are accepted in society (and possibly can ready to accept them); sense of social responsibility was formed in the decision of important for society problems.

The article defines concept and components of social competence: cognitive, motivational, evaluative, reflective, operational and technological ones. It is proved the importance of social sciences, their significance for preparation of future programmers. Role of social competency is growing now because of new challenges of life.

Keywords: competency, basic competency social competency, programmers, modern paradigm of education.

Рецензент: Кохановська О.В.

УДК 378:37.011.3 – 051:792.054

Лимаренко Л. І.*

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ТЕАТРУ
В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Статтю присвячено проблемі діяльності студентського театру в системі професійної підготовки майбутніх педагогів. Студентський театр розглядається як форма художньо-педагогічної діяльності, спрямована на особистісний розвиток, саморозвиток, удосконалення творчих здібностей майбутніх педагогів та їх професійної самодостатності засобами багаторівневої художньо-педагогічної комунікації в системі вищої педагогічної освіти. Автором визначено дидактичні принципи діяльності студентського театру, які є об'єднуючим

© Лимаренко Л. І.